

Редакција

Проф. др Бабић Миланка, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Проф. др Бараћ Драган, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Проф. др Билбија Снежана, Универзитет у Сарајеву, БиХ
Проф. др Бошковић Драган, Универзитет у Крагујевцу, Србија
Доц. др Вујевић Вера, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Проф. др Кнежевић Саша, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Проф. др Ковачевић Милош, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Проф. др Летић Бранко, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Проф. др Матејић Предраг, Ohio State University, САД
Проф. др Савова Димка, Универзитет „Св. Климент Охридски— Софија, Бугарска
Проф. др Стојановић Јелица, Универзитет Црне Горе
Проф. др Татаренко Ала, Универзитет у Љвову, Украјина

Радове у овој књизи су рецензирали:

Проф. др Ашић Тијана
Проф. др Бабић Миланка
Доц. др Бегенишић Добрила
Проф. др Бошковић Драган
Доц. др Брајковић Наталија
Проф. др Брчкало Бранка
Доц. др Вујевић Вера
Доц. др Жана Гавриловић
Проф. др Зељко-Зубац Ружица
Проф. др Јовановић Виолета
Доц. др Јовић Божица
Доц. др Јојић Оља
Проф. др 岳友熙 (Јоу Си Јуе)
Кебара Марина, мр
Проф. др Кнежевић Саша
Проф. др Ковачевић Војо
Проф. др Ковачевић Милош
Доц. др Кујунџић Маја
Доц. др Летић Марија
Проф. др Максимовић Милена
Проф. др Марковић Јелена
Проф. др Маројевић Милена
Проф. др Мацура Сања
Проф. др Настић Радмила
Проф. др Росић Тиодор
Доц. др Симовић Раде
Доц. др 魏现军 (Сјенђун Веи)
Проф. др Станаревић Рада

Зборник је штампан уз финансијску подршку
Министарства науке и технологије Владе Републике Српске.

Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет Пале

Посебна издања
НАУЧНИ СКУПОВИ

Књига 9
том 1/1

НАУКА И СЛОБОДА

ФИЛОЛОШКЕ НАУКЕ

ЗБОРНИК РАДОВА СА НАУЧНОГ СКУПА
(Пале, 6 - 8. јуни 2014.)

Пале, 2015

НАУЧНИ СКУП
НАУКА И СЛОБОДА

Књига 9
том 1/1

ФИЛОЛОШКЕ НАУКЕ

Издавач:

Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву

За издавача:

Проф. др Миланка Бабић

Главни уредник:

Проф. др Милош Ковачевић

Секретар редакције:

Проф. др Саша Кнежевић

Технички уредник и компјутерски слог:

Страхиња Костић

Лектура и коректура:

Доц. др Биљана Самарцић

Доц. др Вера Ћевриз Нишић

Доц. др Сања Куљанин

Јадранка Регоје

Штампа:

“DIS COMPANY” д.о.о. Пале

Тираж:

300 примјерака

Пале, 2015

COBISS.RS-ID 5033752

Секција за лингвистику

Стефан Д. Тодоровић*
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Докторске студије из језика
Нина Ж. Манојловић**
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Катедра за енглески језик и књижевност

DOI 10.7251/ZRNDSEFFP09152347T

Оригинални научни рад

У ПОТРАЗИ ЗА ВРШИОЦЕМ РАДЊЕ – НОМИНАЛИЗАЦИОНИ ПРОЦЕСИ КАО СРЕДСТВО ОБЕЗЛИЧАВАЊА У ЈЕЗИКУ ЈАВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ (АДМИНИСТРАЦИЈА И МЕДИЈИ)**

1. Увод

Језик је једно од најмоћнијих оруђа које омогућава контролу човекове слободе кроз контролисање његових права и обавеза. Онај ко производи текст може манипулисати информацијама, па и утицати на саговорника/читаоца, избором речи и њихових односа у тексту; може манипулисати процесима и њиховим учесницима и на тај начин бирати које информације ставља у први план, а које склања у сенку (Ферклаф 1996). У овом раду фокус је на језику јавне комуникације, и то у оквиру административног и публицистичког стила. Наиме, одређене синтаксичке конструкције које су карактеристичне за дате функционалне стилове, омогућавају манипулацију информацијама, као што је избегавање навођења вршиоца радње, и ограничавање права прималаца текста (Кликовац 2008). Циљ рада је да се најпре опишу типови који подлежу номинализационим процесима, а потом да се испитају и разлози и оправданост употребе номинализованих и декомпонованих конструкција, експлицитне категоризације (Радовановић 1990, 2004, 2006; Кликовац 2008; Ивић 1988) у текстовима правне и новинарске струке, као и које су последице на права и слободе које имају читаоци као примаоци текстова јавне комуникације. Посебан ће задатак бити испитивање трансфера („замене кода“, Радовановић 1986; „монолингвално пребацивање“, Тошовић 2002) ових конструкција административног дискурса у медије, пошто се административни стил јавља на новинским страницама у два основна вида: као преузети текстови у виду решења и обавештења државних установа, привредних фирми итд., којима ове објављују своје одлуке и извештаје,

* stodorovic@rocketmail.com.

** manojlovic.nina@gmail.com

** Рад је урађен у оквиру пројекта 178014: *Динамика структура савременог српског језика*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

или као саопштења из истих извора о којима новине пишу по сопственој иницијативи као о предмету извештавања шире јавности (Јовановић 2010).

Административни стил је језички стил јавне комуникације, а примарни облик комуникације јесте писмена форма, док је усмена секундарни. Овај стил одликују стандардизација и унификација, дуже и компликованије реченице (Кликовац 2008: 165), сиромашна лексика, непотребно гомилање речи, декомпоноване конструкције, слабо присуство глагола, деперсонализовани облици итд. Често се наглашава да литература није поклонила довољно пажње изучавању лингвистичког аспекта правних аката, упркос чињеници да је језик један од примарних инструмената нормативне технике (Јелић 1986: 97) и да се језиком права више баве правници него лингвисти (Луковић 1994: 3). Међутим, у последњим деценијама, све више пажње се поклања бирократском стилу (Кликовац 2008) јер има велики утицај на језик медија, па и на свакодневни разговорни стил. Са друге стране налази се публицистички стил. С обзиром на то да се он одликује стилском поливалентношћу, посматрање његових језичко-стилских особености подразумева и оперисање другим функционалним стилевима, односно регистрима.¹ Медијуми публицистичког стила представљају најјаче инструменте пропаганде, што намеће новинару посебну одговорност: преношење, објашњавање и тумаче догађаје и појаве у друштву, а тиме и утицај на свест маса и формулисање специфичног јавног мњења. Врло често између ова два стила долази до трансфера одређених језичко-стилских карактеристика. Иако сваки од њих има свој избор јединица, начин организовања, циљ, сврсисходност, ефицијентност, контекст и сл., на њихова преклапања утиче управо парцелисаност друштвених активности, као и јединице које њих морају номинovati, условљавајући да дође до њиховог прелажења из једног система у други. Са стране комуникацијске употребе језика, овакво мешање може бити корисно, јер ствара унификацију и лакши продор информације и с обзиром на ограничења која сваки функционални стил има, пожељно је преузимање одређених јединица зарад лакшег функционисања.²

За потребе овог рада, биће представљени номинализациони процеси везани за глаголе, именице, придеве и прилоге, који се јављају у овим стилевима. Грађа која се анализира преузета је из неколико различитих области права (уставно право, наследно право и право интелектуалне својине, Статут Универзитета у Крагујевцу). Када је реч о публицистичком стилу, анализирани су само писани медији, где је посебан акценат стављен на то да у корпусу буду заступљени примери из

¹ „Једно је сигурно: то је најотворенији систем, односно функционални стил који је највише подложен утицајима из најразличитијих области друштвеног и јавног деловања“ (Петровић 1989: 25).

² Са друге стране, самим ‘пребацивањем’ ништи се основна карактеристика стандардног језика – полифункционалност, на шта упућује литература (в. Силић 2006).

разноврсних новинарских жанрова и из различитих врста штампе, најпре дневних и недељних новина (Политика, Вечерње новости, Курир, Прес, Данас и сл.).³ Грађи се приступа структурно-синтаксички – разматра се који све номинализациони процеси утичу на оформљавање посебних језичких структура у споменутиим стиловима, а потом и функционално-стилистички и прагматички – представљају се неки од разлога употребе који утичу на обезличавање дискурса.

2. Номинализација у административном стилу

Да административни стил одликује номинални стил и велико присуство номинализационих структура познато је у функционално-стилистичкој литератури (Тошовић 2002, Симић, Јовановић 2002, Кликовац 2008, Силић 2006). Наиме, у језику администрације чешће се каже да одређено тело или орган *доноси одлуку* него да *одлучује*, јер ова појава за последицу има високу фреквентност употребе именичке синтагме *доношење одлуке* (Манојловић 2013: 240) Настанак оваквих декомпонованих глагола последица је номинализационих процеса у језику. Посматране синтаксички, то су формализације чији су конститутивни делови глаголски и именички елемент. Долази до двоструког деривационог процеса: с једне стране, *екстракције* вербалног дела у виду копуле или различитих семикопулативних глагола и, с друге стране, *номинализације* семантичког дела у виду девербативне именице. (Радовановић 1977, 1990, 2004б). У административном стилу најфреквентнији у употреби свакако су глаголи типа *донети*, *вршити*, *извршити* и сл. глаголи, у функцији семикопулативних глагола, који означавају вербални део декомпоноване јединице, често уз именице које упућују на неки званични документ или одредбу (*одлука*, *избор*, *решење*, *допис*, *исплата*, *наредба* итд.). У том случају, више се може говорити о правим перифрастичким конструкцијама, с обзиром на то да ове структуре нису сводиве увек на једнолексемску јединицу.

Надлежни орган дужан је да *донесе решење* (...) (ЗАСП, чнал 160); Савет *врши контролу* (...) (ЗАСП: члан 164); Ако се *искоришћавање ауторских дела врши* (...) (ЗАСП: члан 172); Надзор над радом организације *врши* надлежни орган (...) (ЗАСП: члан 188); *Надзор* над вођењем електронске евиденције *врши* Републичка радиодифузна агенција (...) (ЗАСП: члан 201д); (...) да им *изврши исплату* (...) (ЗН: члан 232); (...) наследник коме се *врши урачунавање* (...) (ЗН: члан 69); Ако Социјално-економски савет *не донесе одлуку* (...) (ЗР: члан 112); Ако суд *донесе правноснажну одлуку* (...) (ЗР: члан 191); *Надзор* над применом овог закона (...) *врши* инспекција рада (...) (ЗР: члан 268); (...) ако (...) запосленом *не*

³ Списак извора дат је на крају рада.

изврши исплату свих доспелих зарада (...) (ЗР: члан 273); (...) да *изврши прераспodelу* радног времена (...) (ЗР: члан 57); (...) кад врше јавна овлашћења (...) (ЗСУЈП: члан 2).

Док декомпоновани глагол нужно имплицира постојање недекомпонованог, једнолексемског глагола из којег се деривира декомпоновани, као његова функционална варијанта без разлике у значењу, код перифрастичког израза таква могућност не постоји и имплицира се значење двоелементне глаголско-именске конструкције дескриптивног карактера јер глагол на одређени начин модификује дати израз уносећи у њега различите семантичке компоненте (в. Тополињска 1982 и Мршевић Радовић 1987). Ако се претпостави да је у примеру *донети одлуку* 'одлука' важни акт донет од стране институције, па доиста и представља важно решење, она престаје бити само екстраховани део из ранијег једнолексемског глагола *донети*. Друкчије речено, долази до извесне лексикализације, па се добија спој глагола и именице. У административном стилу глаголи типа *донети* везују се и за друге именице уз које сада само привидно може деловати да се ради о декомпоновању (што може нагнати поједине тумачи и да негативно оцене статус оваквих конструкција): Савет је дужан да *донесе правилник* о свом раду (ЗАСП: члан 164); (...) *правилник* о раду *доноси* послодавац (...) (ЗР: члан 3); (...) да *донесе програм* решавања вишка запослених (ЗР: члан 153); Програм доноси управни одбор (...) (ЗР: члан 155).

Процесом номинализације настале су и именичке синтагме са девербативном и деадјективном именицом (Ковачевић 1992: 13). Глаголске именице често се могу наћи у синтагмама у правничком језику (исп. Манојловић 2013).

приликом објављивања дела (ЗАСП, члан 9); приликом сваког јавног саопштавања дела (ЗАСП, члан 15); до објављивања дела (ЗАСП, члан 16); пуштање програма у рад (ЗАСП, члан 20); стављање у промет (ЗАСП, члан 21); давање оригинала (ЗАСП, члан 22); одвојене радње искоришћавања дела (ЗАСП, члан 28); у случају давања на послугу оригинала (ЗАСП, члан 40); остваривање права (СУК, члан 61), одлучивање о прихватању пројекта (СУК, члан 7), извођење појединих облика студија (СУК, члан 35), усвајање студијских програма (СУК, члан 36), стицање заједничке дипломе (СУК, члан 40), продужење рока за одбрану дисертације (СУК, члан 49); дужину трајања усвојења (ЗН, члан 38); за побивање бесплатних располагања (ЗН, члан 190); ради заступања, представљања, унапређења (ЗР, члан 6); коришћење личног имена (ЗСУЈП, члан 18); утврђивање језика (ЗСУЈП, члан 13); начин утврђивања језика поступка (ЗСУЈП, члан 13); друге облике обављања делатности (ЗСУЈП, члан 20); на дан ступања на снагу овог закона (ЗСУЈП, члан 28); спровођење мера (ЗАСП, члан 191); рок за отклањање неправилности (ЗАСП, члан 191); у циљу

прибављања имовинске користи (ЗАСП, члан 215); дужину трајања заједнице живота оставиоца и брачног друга (ЗН, члан 23).

Није необично наићи и на негиране глаголске именице: *бележење (снимање) своје неснимљене интерпретације* (ЗАСП, члан 116), *неплаћање накнаде прописане овим законом* (ЗАСП, члан 204), *неуписивања школске године* (СУК, члан 151). Појава глаголских именица представља тенденцију да се глаголи у личном глаголском облику ретко користе јер се тежи анонимности и безличности при састављању правних аката и докумената, а избегавањем употребе глагола може се избећи и именовање вршиоца радње. Независно од тога да ли је вршилац радње (не)одређен/ (не)познат, чини се да постоји тежња ка неутрализацији било каквог субјекта. Поред претходних примера, као што је *доношење одлуке* – где је именица *одлучивање*, које представља девербативну именицу, даље декомпонована – може се наћи мноштво других примера који представљају двоструко номинализоване исказе (в. Радовановић 2004, Манојловић 2013) – али и више од тога, именице у гентиву могу се и даље уланчавати па се могу добијати (теоријски неограничени) нивои глаголских именица:

обављање (свих) изборних радњи (СУК, члан 72); утврђивање предлога за избор ректора (СУК, члан 74); складиштење примерака дела ради стављања у промет (ЗАСП, члан 21); у сврху остваривања непосредне или посредне имовинске користи (ЗАСП, члан 22); преношење извођења или представљања свог дела (ЗАСП, члан 27); пренос одређеног права на искоришћавање дела (ЗАСП, члан 68); решењем о издавању дозволе за обављање делатности (ЗАСП, члан 160); у намери спречавања оставиочеве последње воље; о законску обавезу издржавања оставиоца; (ЗН, члан 4); пре остварења права на повећање наследног дела (ЗН, члан 24); пре давања изјаве о избору (ЗН, члан 28); пре остварења права на повећање наследног дела (ЗН, члан 33); после окончања поступка за расправљање заоставштине (ЗН, члан 29); вршењу јавних овлашћења (ЗСУЈП, члан 6); за утврђивање износа накнада (ЗАСП, члан 153); за остваривање ауторског права и преношење тог права (ЗАСП, члан 10); губитак способности за расуђивање после сачињеног завештања (ЗН, члан 80); овлашћена лица за поступање при сачињавању међународног завештања (ЗН, члан 95); од интереса за остваривање законом утврђених права (ЗСУЈП, члан 18).

Неки од наведених примера илуструју употребу глаголских именица које се даље декомпонују употребом друге именице, која по правилу има апстрактније значење, што утиче на то да синтаagma добије општије и неодређеније значење. Опште значење које овакве структуре добијају могу се односити на било кога (било шта), што отвара могућност читања (ишчитавања), односно тумачења правничких докумената, стварајући читав низ прагматичких могућности.

Декомпоновање није резервисано само за категорију глагола, већ долази и до декомпоновања именица, придева и прилога (Радовановић 2004: 208), а све у сврху обезличавања текстова администрације. Д. Кликовац је декомповање извесне групе именица назвала својеврсном *експлицитном категоризацијом појмова*. Кренувши најпре од декомпоновања глагола, ауторка каже да је у том процесу присутна „једна врста експлицитне категоризације на nivou višem od osnovnog“, односно да је радњама *анализирати, уплаћивати, пописивати* заједничко то што се све оне *врше (вршити анализу/ уплату/ попис)*, дакле „*eksplicitno se imenuje kategorija koja im je nadređena*“ (2008: 37), и даље, да је у питању „*eksplicitna kategorizacija na višem nivou, jer se istovremeno imenuje i kategorija osnovnog nivoa (glagolskom imenicom) i viša kategorija (glagolom opšteg značenja*“ (2008: 59). Сходно томе, Д. Кликовац (2008: 37) посматра и друге врсте речи као својеврсне продукте овог процеса, па тако уочава да се код именица „*iz jednog imeničkog pojma izvodi njemu nadređen (viši) pojam i imenuje imenicom, a prvobitna imenica postaje njena odredba*“. М. Радовановић (2004: 210) допуњује да се и код експлицитне категоризације именица дешава извесна екстракција некаквог вишег, општијег, инхерентног својства појма. Да је ова чињеница постојана, говори управо велики број примера који не морају бити изоловани, већ се групишу (нпр. *простор, период, радови, добро, поступак* и сл.) (Кликовац 2008: 40–41).

Некада се прибегава експлицитној категоризацији именичких јединица како би се избегло прецизно навођење појмова нижег реда и оставило места тумачењу подразумеваног опсега употребљеног израза, а некада постоји и слаба разлика у значењу између краћег облика и декомпонованог (Манојловић 2013: 241), као што се види у следећим примерима: *мандатни период* [← *мандат*] (СУК, члан 83); *средства за обављање своје делатности* [← *новац*] (СУК, члан 117); *наставни процес* [← *настава*] (СУК, члан 125к); *радни процес* [← *рад*] (СУК, члан 33) и сл. Овако употребљена синтагма са декомпоновањем *наставни процес* добија општији карактер тиме што она више не реферише само о настави у смислу одржавања конкретне наставе, већ се оваквом јединицом упућује на све оно што настава као процес подразумева (нпр. припрема наставе, само одржавање наставе, извештај о настави, учесници у настави итд.). Тиме се на извештај начин губи и примеса индивидуалног или појединачног, што заједно утиче на то да се о субјекту више не говори као јединки унутар наставе, већ ова структура има уопштенији карактер подразумевајући све чиниоце тог процеса.

С друге стране, употребом општије именице често се може постићи економичност у изражавању, јер није потребно наводити све појмове нижег реда који су таквим изразом обухваћени: *наставно особље* [← *наставници Универзитета*]), *ненаставно особље* [наспрам набрајања многобројних радних позиција као што су *дактилографи, правници, записничари, чистачице, возачи* итд.] (СУК, члан 125).

Један од видова номинализације јесте и замена придева и прилога (предлошко-)падежним конструкцијама (Кликовац 2008: 55). При декомпоновању придевских лексема, лексема која се декомпонује не мења своју придевску функцију, већ се то инхерентно својство квалитета исказује експлицитном именичком лексемом (Радовановић 2004: 212).

округлог облика [← *округли*], *правоугаоног облика* [← *правоугаони*] (СУК: члан 25); *друга питања од значаја* [← *значајна*] (СУК: члан 35); *на пројектима од значаја* [← *значајним*] (СУК: члан 39), *који су од значаја* [← *значајни*] (ЗАСП: члан 153); *друга питања од значаја* [← *значајна*] (ЗР: члан 131); *који су од значаја* [← *значајни*] (ЗР: члан 141).

Експлицитну категоризацију код прилога треба посматрати приближно оном како то чини Д. Кликовац, у контексту бирократизације језика: као употребу одређених формулација зарад друштвене утилитарности, али и за сваки тип манипулације, пропаганде, агитације и сл. У таквим примерима именица је носилац интегралног својства радње (*живети добро – живети у добрим условима*), и свака тако декомпонована лексема има неко спецификовано значење, за разлику од правих прилошких израза насталих декомпоновањем, где именица носи категоријалну сему (*начин, време, место* и сл.) уз коју екстраховано прилошко значење често стоји као детерминативна заменица или придев. У првом случају, то су више функционално-стилске варијанте: повезана *родбинским или другим личним везама* (...) (ЗАСП: члан члан 7); да се супротставља *у измењеној или непотпуној форми* (ЗАСП: члан 17); у *неизмењеном облику и у целости* саопшти (ЗАСП: члан 29); *жичним или бежичним путем* (ЗАСП: члан 30). У процесу декомпоновања прилога долази до екстракције општег својства, при чему прилошка лексема (која се декомпонује) губи статус прилога и постаје придев (опет уз именицу у одговарајућем падежу, која је, по правилу, апстрактна).

на квалитетан, рационалан и ефикасан начин (СУК: члан члан 1256); *на било који начин* (ЗАСП: члан 7); *на уобичајен начин* (ЗАСП: члан члан 9); *на било који трајни или привремени, посредни или непосредни начин*. (ЗАСП: члан 20); *на уобичајени начин* (ЗАСП: члан 35); *на овај начин* (ЗАСП: члан 39); *на законит начин* (ЗАСП: члан 47); *на други начин* (ЗАСП: члан 47); *на законит начин* (ЗАСП: члан 47); *ма на који начин* (ЗН: члан 48); *на несумњив начин* (ЗН: члан 62); *на неки други начин* (ЗН: члан 94); *на тај начин* (ЗР: члан 41); *на други начин* (ЗР: члан 56); *на други начин* (ЗР: члан 188).

Уместо прилога употребљена је предлошко-падежна конструкција *на X начин*, која садржи апстрактну именицу *начин*, са декомпонованом прилошком лексемом у форми придева. Ови спојеви чине текстове административног стила институционализованијим, упркос томе што

својом синтаксичком усложњеношћу понекада оптерећују текст науштрб оних информација које су битне.

3. Номинализација у публицистичком стилу

Новинарска струка, као што је било речи, поприма утицаје других регистара. Она, наике, често представља спој двају дијаметралних језичких регистара: разговорног и административног стила (в. Тошовић 2002, Силић 2006, Петровић 1989, Младенов 1980, Јовановић 2010). С обзиром на саму испарцелисаност овог система, очекиван је уплив како једних, тако и других карактеристика, али и својеврсно мешање и прелажење у разнородне дискурсе. Врло често могуће је на страницама новина прочитати и конструкције преузете из администрације баш на оним местима где су најмање очекиване, што већина лингвиста сматра било као клише, лош манир/ стил, сензационализам или сл. (исп. Јовановић 2010, Младенов 1980).

Публицистички стил показује усложњену ситуацију када је у питању декомпоновање глагола. Уопштено гледано, декомпоновање глагола најприсутније је управо у оним текстовима који сублимирају језичко-стилске и тематске особености администрације, а то су, заправо сви они текстови који се односе на друштвене, политичке, економске теме, као и сви они текстови који представљају већ изграђене текстове администрације (као што су оглашавања, тендери и сл.). У таквим текстовима оно што је естраховано глаголском именицом представља неки факт (нпр. *донети одлуку*) и званичну информацију коју су медији дужни да пренесу, за разлику од свих осталих тематских текстова новинарства, где овакви предикати имају слободнију дистрибуцију. Они су врло учестали у различитим културним и спортским рубрикама, рубрикама са занимљивостима, хороскопом, у тзв. 'женској' штампи и сл.

Марко Пантелић је упркос повреди *дао велики допринос* [← *веома допринео*] (СЖ, 14–15.4.2012, 15). У *poziciji ste da delite savete* [← *саветујете*] (ПР, 24.3.2012, 38); (...) *постигли изванредан успех* [← *успели су*] (...) (ПО, 4.5.2012, 5); (...) *да napravite grešku* [← *погрешите*] (...) (А, 30.1.2012, 5); (...) *хтели из приватизације да извуку неку корист* [← *се окористе*] (ПО, 16.11.2009, 12); *Iz ankete se može izvući zaključak* [← *закључити*] (...) (ПР, 25.4.2012, 7). *Možete vrlo lako ući u sukob* [← *сукоби се*] (...) (А, 14.5.2012, 12); (...) *да donese zaključak* [← *закључи*] (...) (К, 27.10.2011, 14); (...) *не donosi racionalne odluke* [← *рационално одлучује*] (...) (ПР, 25.4.2012, 22); *Tek sreda vam donosi olakšanja* [← *олакшава*] (...) (А, 30.1.2012, 13).

Употребом оваквих склопова не постиже се пасивизација и прикривање субјекта текста у општем смислу, већ се оставривањем извесне псеудоинтелектуализације језика вршиоци ових радњи (иднивидуе)

стављају у ранг озбиљних институција (треба напоменути да се овде ради о рубрикама спорта, хороскопа и естраде.). За рубрике хороскопа то је још очигледније јер се употребом оваквих глаголских јединица манипулише просечним читаоцима, па карактер саветодавности које ове рубрике имају добија још озбиљнију, тиме и више убеђивачку контуру.

Са друге стране, постоји читав низ јединица које се користе у истој функцији као и у административном стилу: естрахована именица тада означава неки факт, односно документ, па у том случају не може се више говорити о правим декомпонованим јединицама. Осим тога, у неким ситуацијама немогуће је реконструисати једнолексемски глагол, стога је сад већ перифрастички склоп неопходан (типа *изјавити саучеиће*).

Treba da *obavljate važne razgovore* [← *важно разговарате] (...) (К, 19.5.2012, 35), (...) а последњи тренинзи *даће одговор* [← одговориће] (...) (ПО, 4.5.2012, 31); (...) *da napravite pozitivan pomak* [← *позитивно се помакли] (...) (Д, 20.4.2012, 29); (...) *da napravite eksperiment* (...) (Л, 18.6.2009, 24); (...) *koji je protekle nedelje napravio čak četiri saobraćajna prekršaja* (...) (А, 14.5.2012, 8); (...) *da naprave proračun* [← *прорачунате] (...) (Д, 20.4.2012, 4); (...) *da zbog mračne prošlosti da ostavku* [← *оставу] (...) (Б, 21.4.2012., 4); *Razgovori sa predstavnicima ММФ-а вођени су* (...) [← разговарало се]. (ПО, 16.11.2009, 8). (...) *неће дати сагласност* [← се сагласити]. (ПО, 30.1.2012, 7); (...) *pa je izdao saopštenje* [← саопштио] (...) (Б, 11.4.2012, 48); (...) *prijatelji* (...) *odmah izjavili saučešće* (А, 20.4.2012, 12); (...) *da je podneo ostavku* [← *оставља] (...) (А, 6.4.2012, 2); (...) *da podnese ostavku* (...) (Д, 3.2.2012, 13); Ми смо зато Министарству рада и социјалне политике *поднели иницијативу* [← иницирали] (...) (ПО, 16.11.2009, 11).

Може се приметити да постоји преко 70 глагола⁴ који учествују у творењу декомпонованог предиката, где се велики број реализује као чисти декомпоновани предикат и може се заменити једнолексемским глаголом (*известити, привести, провести, увести, делити, задржати, изазвати, извући, изразити, истаћи, ићи* и сл.), док се с друге стране, добар део глагола врло често односи на званичне радње које спроводи нека институција, али врло често користи се и у неформалном дискурсу (*спровести, водити, дати (давати), издати, постићи, донети, изнети, износити* и сл), па, на пример, *процену ради* неко од државних тела, док човек може *проценити своје могућности* (в. Тодоровић 2012). Оваквом употребом, у контексту институција очигледан је аспект моћи. Друкчије речено, институцијама се овде даје право да сачувају своју моћ на тај начин што ће себе сакрити иза самог дискурса у којем прокламују. Ово је један од најјачих оруђа институционализације у контексту новинарства и може се

⁴ Подробнији списак глаголских лексема и конструкција у овој функцији обрађен је у Тодоровић 2012. Такође, шири списак глагола као и предлог за њихову лексикографску обраду може се наћи у раду Лазивић Коњак 2006.

свакако назвати идеолошким обележјем. Њих одликују не само лингвистички већ и нелингвистички фактори: сликовитост, еуфемизација, економичност и сл. (в. Радовановић 2006). Осим овог, може постојати и неки од синтаксичко-семантичких разлога због чега не може да се замени: *остварити добар пласман* јасно је као и *добро се пласирати*, али *висок пласман* не може се заменити са *високо се пласирати*, или, *нанети штету* исто је што и *оштетити*, али *нанети велику материјалну штету*, не може се баш изрећи неперифрастичним *веома материјално оштетити*.

Овде треба напоменути и глагол *бити*, који се обично јавља у конструкцији са девербативном именицом у некој (предлошко-)падежној конструкцији. Неке од наведених конструкција, чак мењају и пасивну дијатезу.

у + Л: *Potruga za izgrednikom je u toku* [← *тече*] (...) (Б, 22.4.2012, 15); (...) *da je u vlasništvu* [← *власништво*] *припадника zemunskog klana* (Б, 11.4.2012, 18); (...) *da je verovatno SNS u blagoj prednosti* [← *има благу предност*] (...) (ПР, 25.4.2012, 18); (...) *улазнице неће бити у слободној продаји* [← *неће се продавати*] (СЖ, 8.4.2012, 16); (...) *već su u prodaji* [← *се продају*] (...) (Б, 11.4.2012, 40);

на + Л: (...) *jer smo narokon svi na okupu* [← *се окупиле*] (Д, 20.4.2012, 24); (...) *trenutno na privremenom radu* [← *привремено ради*] (...) (К, 15.12.2011, 10); (...) *da bude na vlasti* [← *влада*] (...) (Д, 3.2.2012, 3); (...) *biće na gubitku* [← *губиће*] (ПР, 17.5.2011, 6); (...) *da je bio na gubitku* [← *губио*] (ПР, 19.5.2012, 21); (...) *био на лечењу* [← *се лежио*] (...) (ПО, 16.11.2009, 3); (...) *био на разговору* [← *разговарао*] у Пореској управи (...) (ПД, 25.4.2012, 18); *Јапанска аутоиндустрија је на великим мукама* [← *веома се мучи*] (...) (ВН, 11.2.2010., 16); (...) *tako su na neki način svi na 'dobitku'* [← *добијају*]. (Ј, 5.11.2009, 32);

беспредлошки G: *Holandija je stava* [← *има став*] (...) (Б, 7.12.2009, 3) и сл.

Приликом декомпоновања именица у публицистичком стилу, разлаже се велики број лексема из различитих сегмената. Међу занимањима људи, друштвеним делатностима, областима културе експлицитној категоризацији подлежу следеће лексеме: *здравство, школа, војска, полиција, службеник, новинар* итд. Из домена политике, најчешће именица *влада/ власт* подлеже овом процесу уз именицу *структура* као носиоцем семантике. Ова именица може рашчлањивати још неке лексеме (*криминал, руководство, држава*):

(...) *очитавају владајућој структури* [← *власт*] (ПО, 17.2.2012, 2); (...) *da preko svojih kriminalnih struktura izazove nemire* [← *криминал*]... (К, 19.5.2012, 6); (...) *sarađivao sa špijunskim strukturama* [← *шпијуни*] (ПР, 27.4.2012, 11); *Budući da su rukovodeće strukture* [← *руководство*] (...) (ПР, 8.9.2009, 37); (...) *да добију посао у државним структурама* [← *држава*] (...) (ПО, 17.2.2012, 4).

Сличан карактер имају све номинације са значењем ‘домен’, па се тако разне апстрактне лексеме (*живот, економија, јавност* и сл.) разлажу именицама опште семантике: *амбијент, домен, јавност, миље, оквир* и сл. Али не само те већ и многе друге именице из различитих сегмената: живота, друштва, спорта, моде, уметности, културе. Једно од најзанимљивијих, конструисано по узору на језик администрације, свакако јесте екстраховање ‘процесуалности’, па се оперише лексемама *процес* и *поступак*:

(...) *da pomaže u samom procesu proizvodnje* [← *производњи*] (...) (А, 20.4.2012, 6); (...) *ubrzaju proces regeneracije* [← *регенерацију*] (БЖ, 24–30.1.2011, 12); (...) *u procesu nastajanja* [← *настајању*]... (Д, 20.4.2012, 19); (...) *usporavaju proces starenja* [← *старење*] (Л, 18.6.2009, 48); (...) *u postupku vršenja inspeksijskog nadzora* [← *поступак инспекцијског надзора* ← *инспекцијски надзор*] (...) (Б, 21.4.2012, 22); *Postupak izdavanja* [← *издавање*] (...) (Б, 7.12.2009, 16); Они су у *postupku решавања* [← *решавању* ← *решавају*] (...) (ВН, 15.2.2010, 38); (...) још четири установе у *postupku акредитације* [← *акредитацији*] (ВН, 12.2.2010, 4).

Као и код административног стила, и у публицистици долази до уланчавања именица у генитиву или уопште уланчавање глаголских именица, што опет теоријски може достићи неограничени низ, о чему сведоче претходни примери: *они су у поступку вршења инспекцијског надзора* [← *у вршењу инспекцијског надзора* ← *они врше инспекцијског надзора* ← **они надзире инспекцијски*] или *Они су у поступку решавања* [← *решавању* ← *решавају*].

При декомпоновању придева може се такође наћи неколико конструкција које су учестале и чини се да су оне у публицистици бројније него кад је у питању административни стил. Најпрепознатљивије јесу рубрике са женском тематиком (мода, здравље, лепота и сл.), па се тако често придеви у значењу ‘боје’ декомпонују, обично лексемом *боја* у конструкцији **у + L** и **беспредлошком G** (уз лексеме типа *тон, нијанса, варијанта*). За неке од ових конструкција треба наћи оправдање, с обзиром на то да је реч о типовима боја који се заиста не могу друкчије именовати (нпр. у *боји вишиње*). Међутим, када је реч о бојама које имају утврђен назив ради се о простом декомпоновању, па је то само једна функционално-стилска варијанта и више представља манир дискурса женског новинарства (по угледу на административне текстове и њима сличне текстове у публицистици) неголи заиста потребу да се тако именује: (...) *terih* (...) *i braon i bež boji* [← *браон и беж*] (БЖ, 24–30.1.2011, 50); (...) *cirkona boje srebra i zlata* [← *златних и сребрних*] (...) (Л, 5.11.2009, 12); (...) *fleke crvene ili smeđe boje* [← *црвене или смеђе*] (...) (ЛЗ, 5, 2012, 161); (...) *olovku i sivosmeđoj boji* [← *смеђесиве*] (...) (ЛЗ, 5, 2012, 49). Када се употребљавају друге именице које носе категоријалну семантику (*тонови, варијанта* и сл.), оне се често користе у множинским облицима, стога оваква употреба

јесте ефикаснија и економичнија, јер се управо множинским облицима постиже апстрактније значења: друкчије речено, одређени денотати посматрају се као скуп предмета/ особина, а не појединачни (некада једна боја има неколико нијанси): (...) *jastuk u plavim nijansama* [← *плави*] (...) (Л, 18.6.2009, 60); (...) *a sve je u belim, bež i zlatnim tonovima* [← *бело, беж и златно*] (БЖ, 26.4–2.5.2010, 30); (...) *narukvicama u srebrnim i zlatnim varijantama* [← *сребрним и златним*] (...) (Б, 22.4.2012, 21). Наравно, и други типови подлежу експлицитној категоризацији, слично административном стилу у коме и треба тражити њихово порекло, а то је декомпоновање придева конструкцијом *od + значаја*: (...) *погодио тројку od vitalnog значаја* (...) (С, 27.4.2012, 16); (...) *koji se bave poslom od javnog značaja* [← *јавним*] (...) (Б, 7.12.2009, 17) итд.

Коначно, декомпоновање прилога настаје на сличан начин као у административном стилу, где опет треба тражити извор оваквим конструкцијама. Код ових прилошких израза постоји синтагма у којој је носилац категоријалне семе именица, а диференцијалне придев, најчешће у функцији конгруентног атрибута уз наведену именицу (в. Ковачевић 2000: 169). Дакле, прилог се декомпонује тако „да се његова архисемска и све диференцијалне лексичке и лексичко-граматичке семе лексички осамостаљују постајући семантемама“ (Ковачевић 2007: 21).⁵ Међу прилошким лексемама које се најчешће декомпонују најширу употребу има начинско значење, потом временско, месно, количинско и узрочно. Као и када је реч о административном стилу, овде ће бити наведени примери начинских прилошких израза, који су у оба стила најбројнији:

(...) *просeniš na koji načín* [←*како*] *ćeš mi prigíci* (...) (Б, 11.4.2012, 9); (...) *и на који начин* [←*како*] *организују* (...). (С, 27.4.2012, 20); (...) *ни на који načín* [←*никако*] *не делује* (...) (ЛЗ, 5.2012, 135); *Na taj načín* [← *тако*] *građanin je siguran* (...) (Б, 7.12.2009, 16); (...) *што се на тај načín* [← *тако*] *radi* (...) (Б, 11.4.2012, 13); (...) *те на тај načín* [← *тако*] *izjednačili*(...) (А, 20.4.2012, 2); (...) *не долази на такав načín* [← *тако*] *do svojih birača*. (ПР, 27.4.2012, 19); (...) *на такав načín* [← *тако*] *gaziti* (...) (Д, 9.5.2012, 10); *Na ovaj načín* [← *овако*] *se tradicionalno obeležava* (...) (Б, 22.4.2012, 6); (...) *на овакав начин* [← *овако*] *будете сигурни* (...) (ВН, 12.2.2010, 25); *Да ли ће на било какав начин* [← *икако*] *бити кажњен* (...) (СЖ, 31.1.2012, 12); (...) *узвратио буквално на исти начин* [← *исто*] (СЖ, 24.4.2012, 18); *На сличан начин* [← *слично*] *црвено-бели су изгубили* (...) (ВН, 21.12.2009, 25); (...) *што су већ на брилијантан načín* [← *брилијантно*] *rekli* (...) (Д, 9.5.2012, 17); (...) *убијена на brutalan načín* [← *брутално*] (...) (А, 20.4.2012, 24); (...) *да на адекватан начин* [←

⁵ Тако лексикализована архисема заузима позицију надређеног члана синтагме, потом лексикализована диференцијална лексичка сема позицију конгруентног атрибута као неиспустивог детерминатора, а диференцијална лексичко-граматичка сема позицију предлога (експлицитаног или нултог).

адекватно] одговори (...) (ВН, 30.9.2011, 6), (...) добијен *на законит начин* [← *законито*]... (ПД, 27.4.2012, 16).

Публицистички стил показује сложенију ситуацију и када је експлицитна категоризација придјева у питању. Овим поступком добија се неколико конструкција са начинским значењем превасходно, које се могу груписати у различите (предлошко-)падежне конструкције: почев од генитивних и акузативних, до инструменталних и локативних конструкција, где су именице добијене неким од процеса преноса, обично уносећи неку семантичку нијансу (по чему их и треба разликовати од декомпоновања прилога).⁶

(...) *teška srca* [← *тешко*] odlazi (...) (Л, 18.6.2009, 50); (...) уђемо *хладне главе* [← *хладно*]. (ВН, 12.2.2010, 45); (...) *posmatraјући stvari sa neurofiziološkog aspekta* [← *неурофизиолошки*]. (Б, 21.4.2012, 8); (...) *прилазио с филозофске стране* [← *филозофски*] (...) (ВН, 21.12.2009, 25); (...) *moralnog ili socijalnog aspekta* [← *морално и социјално*] *problematične* (Д, 9.5.2012, 20); (...) *анализира из овог или оног угла* [← *овако или онако*] (...) (СЖ, 31.1.2012, 6); (...) *види из најбољег угла* [← *најбоље*] (СЖ, 24.4.2012, 2); (...) *na први pogled* [← *испрва*] (Д, 3.2.2012, 22); (...) *odisati starinskim šarmom* [← *старински*] (...) (БЖ, 31.5–6.6.2010, 32); (...) *varvarskim metodama* [← *варварски*] *hoće da naplati* (...) (К, 15.12.2011, 10); (...) *званичним и писаним путем* [← *званично или писано*] *признала* (...) (ПО, 16.11.2009, 10); (...) *јурну нуним гасом* [← *јак*] (...) (ВН, 28.1.2012, 44); (...) *dobija se polnim путем* [← *полно*] (...) (БЖ, 24–30.1.2011, 31); (...) *da rade s више ражње* [← *нажљивије*] (...) (Л, 18.6.2009, 29); (...) *с миром* [← *мирно*] *гледа* (...) (ПД, 27.4.2012, 4); (...) *са великим нестрпљењем* [← *веома нестрпљиво*] *очекују* (...) (СЖ, 31.1.2012, 23); (...) *приказао у лепом светлу* [← *лепо*] (...) (С, 11.4.2012, 16); (...) *štititi и najstriktnijem манир* [← *најстриктније*] (...) (Д, 20.4.2012, 20); (...) *и буквалном смислу* [← *буквално*] *pretukao* (...) (А, 6.4.2012, 11); (...) *на врхунском нивоу* [← *врхунски*] (...) (С, 11.4.2012, 16); (...) *на психолошком пољу* [← *психолошки*] (...) (СЖ, 3.5.2012, 25); (...) *по повољним ценама* [← *повољно*]. (ПО, 4.5.2012, 4); (...) *ради посао по слову закона* [← *законски*] (...) (ПД, 27.4.2012, 27); (...) *изјасни по хитном поступку* [← *хитно*] (...) (ВН, 30.9.2011, 12); (...) *по hitnom поступку* *испоући* (...) (Л, 5.11.2009, 44).

Неке од конструкција које су честе у публицистици, као што је нпр. *по хитном поступку* и *по повољним ценама*, представљају преузете моделе из административних текстова.

⁶ У овом раду наводи се само опште стање када је реч о прилошким изразима и декомпоновању прилога. Подробнију класификацију не само начина већ и других категорија (време, место итд.) в. Тодоровић 2012.

4. Закључно разматрање: номинализациони процеси као средства обезличавања

Не тако давно примећено је да декомпоноване конструкције нису одлика само административног и публицистичког стила, а ни само српског језика, већ да је то глобална појава која захвата многе језике у свету. Друкчије речено, то је „сразмерно универзална појава која прати неке темељне цивилизацијске токове (какви су интелектуализованост, генерализованост, апстрактност, анонимност, имперсоналност, атемпоралност, и тако даље)“ (Радовановић 2006: 214), позната како модерним језицима, тако и класичним. Радовановић (2006: 214) истиче да је то израз европеизације и једна врста ‘културе у контакту’.

У литератури је добро позната и проучена већина лингвистичких и нелингвистичких фактора који утичу да се одређена јединица декомпонује.⁷ Већина лингвиста који се баве овом тематиком сматра да је главни окидач тежња за деперсонализацијом текста и избегавањем изрицања вршиоца радње. Према речима Д. Кликовац (2008: 66), бирократски језик прећуткује учеснике одређених ситуација, кад и како то одговара онима који се њиме служе, а то се најбоље постиже номинализацијом и употребом безличних конструкција. Требало би истаћи да језик администрације има особености које су се развијале временом и под утицајем разних струја, као и да се тај језик развијао у смеру који одговара циљевима и намени правних докумената, те није необично што га одликује безличност у обраћању и концизност у изражавању (в. и Манојловић 2013: 244). Могло би се отићи и корак даље од тога па рећи да постојеће декомпоноване конструкције у језику администрација представљају пре инхерентно обележје овог функционалног стила неголи само језичко средство у употреби. На тај начин, декомпоноване јединице постају маркерима распознавања овог стила и многих његових жанрова у односу на друге функционалне стилове (гледано у овом смислу о коме се тренутно говори).⁸ Мора се признати да номинализациони процеси често чине текст правног акта економичнијим и краћим, иако безличнијим, апстрактнијим и, каткад, тежим за разумевање. У том смислу довољно је погледати члан 34 из Закона о наслеђивању у којем се каже: „Усвојеник из потпуног усвојења, његови потомци и његови усвојеници из потпуног усвојења и њихови потомци наслеђују усвојиоца и његове сроднике исто као што деца и њихови потомци наслеђују своје родитеље и њихове сроднике.“ Ако се

⁷ Овде су наведени само неки од радова: Ивић 1988, 2000; Кликовац 2008; Лазић Коњик 2006; Радовановић 1977, 1986, 1990, 2004, 2006; Тополињска 1982. Након првих радова М.Радовановића (1977), М. Ивић (1988) је дала узроке настанка, у свом скоријем раду и Радовановић (2006) даје најбитније узроке.

⁸ Научни стил такође представља подложно тло за развој ових конструкција карактеристичних за језик администрације, поготово у његовим научно-техничким жанровима.

претпостави да функционални стилови чине свеобухватни стандардни језик, треба рећи да ове јединице и нису најприступачније сваком читаоцу. Међутим, управо та полифункционалност стандарда и могућност да се расцепкава у различите језичке подсистем дају за право да се овакви изрази не негирају тек тако. Маркирајући ове дискурсе, они доводе до појаве тзв. 'језика струке', а никако не треба заборавити да стручњак „мора говорити другачије, да би се већ самим својим језиком легитимисао као стручњак“ (Кликовац 2008: 32), као што жаргон/ сленг чини специфичном групу младих људи.

Онај који се користи номиналним стилем тежи да у свом изражавању буде неодређен, безличан, уопштен и тежак за разумевање (Кликовац 2008: 22), што често води и ка укидању самог вршиоца радње. Декомпоновани глагол може некад бити и прецизнији од глагола у личном глаголском облику (Кликовац 2008: 13), као у примерима: [Савет] *врши избор* екстерног ревизора (...) (СУК, члан 56), *Надзор* над вођењем електронске евиденције *врши* Републичка радиодифузна агенција (...) (ЗАСП: члан 201д), Савет *врши контролу* (...) (ЗАСП: члан 164), где је наглашено да само надлежни орган може *вршити избор (контролу/ надзор)*, чиме је фокус на институционализованости саме радње која постаје искључиво везана за друштвене институције и њихову надлежност. У неким друкчијим дискурзивним околностима, као што је разговорни језик, декомпонована јединица не би била пожељна (нпр. купац *бира* робу, а не *врши избор робе*)

Као што се може видети из спроведене анализе, административни стил одликује се номинализационим процесима и обезличавањем текста, што за последицу има имперсоналност, стога и врло чести нестанак субјекатске инстанце. Иако описано стање узрокује двосмисленост и тешко разумевање текста, у контексту администрације, ови текстови обилују наведеним конструкцијама. Већина закона, иако написана готово 'неразумним' језиком управо гомилањем декомпонованих јединица представља баш погодан тло за разноврсна прагматичка 'ишчитавања' (боље рећи 'дочитавања' / 'учитавања'), јер то и јесте главна сврха ових текстова: иако на папиру они представљају текстове са ограниченим информацијама везаним за агенса, контекстуално укључени дозвољавају разноврсна тумачења и упућивања онога који те текстове користи и чита. Посматрајући тренутно стање у администрацији, не може се очекивати скори крај доминације именица над глаголима, пре свега из разлога што су анонимност, апстрактност, економичност и имперсонализованост главне карактеристике овог стила (Радовановић 2004: 206). Ако је битно раздвојити административни стил и не дозволити уплив дискурса као што је разговорни, овакво стање у администрацији треба сматрати оправданим, чак и пожељним, јер је институционализација оно што одваја ове стилове. Неприкладно би било користити свакодневне речи и конструкције у правним документима, а у неким случајевима би то довело и до гомилања

информација које се подразумевају, те изостављају из текста (као што је случај са изостављањем вршиоца радње када се неизоставно зна о ком је органу или институцији реч).

Публицистика показује релативно друкчију ситуацију. Када се говори о њој, мора се у виду имати превасходно жанровска испарцеланост новинарства, с обзиром на то да је, како је било речи, публицистички стил поливалентан па сублимира и крактеристике административног у оним доменима у којим он служи као јавно гласило администрације. Иако се у контексту публицистике овде може говорити о идеологији и моћи, мора се истаћи да и у овим доменима номинализоване структуре често бивају ефикасније, економичније и утичу на институционализованост језика. Проблем се пре овде тиче тога што оне улазе у дискурс често заједно са јединицама других система (нпр. разговорног стила). Ако се посматрају са аспекта оних новинских жанрова који превасходно не припадају типовима администрације, у којима се тематика не односи на политичке и економске теме, свакако је излишно оправдавати њихову функцију: оне служе као манир, често само створене по угледу на друге текстове и саму администрацију, чиме утичу на свеprisутну клишеизираност и стереотипност у новинарском стилу (нпр: декомпоноване јединица употребљена у субјекатско-предикатској вези *донећете неке важне одлуке*, толико честе у колумнама хороскопа, само су једна врста манира и директне манипулације читаоца; или ако новинар истакне да *је фолк звезда направила избор својих песама*, он конструише псеудоинституционализовани језик, ако се у обзир узме чињеница да текстови ‘жуте’ штампе врве од позајмљеница, жаргонских и колоквијалних речи, неретко и вулгарне лексике).

Може се закључити да разлози за декомпоновање лексема у језику права и новинарства нису само језичке природе, већ су повезани са потребама струке и осликавају једну општу тенденцију, не само у овим стиливима и не само у српском језику, већ промену на глобалном нивоу. Међутим, док код језика администрације тај процес траје већ дуже време и ове конструкције постају одликама овог стила, када је реч о новинарству треба добро обратити пажњу на то у каквим се дискурзивним случајевима ове конструкције употребљавају. Стандардизација језика новинарства из ове перспективе не делује тренутно само несавладиво, већ готово и немогуће, ако се у обзир узме експанзија интернета и интернет портала који се етикетирају као део медијског дискурса. У добром делу ових дискурса номинализациони процеси немају ону функцију какву имају у администрацији или у делу новинарства који је на (ин)директан начин повезан са њом. Они представљају извесне клишее и језичке шаблоне лошег и непримереног стила, са привидном функцијом ефектнијег и транспарентнијег изражавања, али у својој суштини они постижу само један вид псеудоинституционализације језика новинарства, уз посебан вид моћи и идеолошког, врло често пример ‘фарбања читалаца’.

Извори

а) административни стил:

ЗСУЈП – Закон о службеној употреби језика и писма („Сл. гласник РС“, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005 – др. закон и 30/2010).

ЗН – Закон о наслеђивању („Сл. гласник РС“, бр. 46/95 и 101/2003 – одлука УСРС).

ЗАСП – Закон о ауторском и сродним правима („Сл. гласник РС“, бр. 104/2009, 99/2011, 119/2012).

ЗР – Закон о раду („Сл. гласник, бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013).

СУК – Статут Универзитета у Крагујевцу.

б) публицистички стил:

А – *Alo!*, дневне новине

Б – *Blic*, дневне новине

БЖ – *Blic žena*, недељне новине

ВН – *Вечерње новости*, дневне новине

Д – *Danas*, дневне новине

К – *Kurir*, дневне новине

Л – *Lisa*, недељни часопис

ЛЗ – *Lepota & zdravlje*, месечни часопис

ПД – *Правда*, дневне новине

ПО – *Политика*, дневне новине

ПР – *Press*, дневне новине

С – *Спорт*, дневне спортске новине

СЖ – *Спортски журнал*, дневне спортске новине

Литература

Ивић 1988: М. Ивић, „Још о декомпоновању предиката“, *Јужнословенски филолог*, XLIV, Београд, 1–5.

Јелић 1986: З. И. Јелић, *Основи нормативне технике – увод у савремену науку о методама стварања и разумевања права*, Београд: Економика.

Јовановић 2010: Ј. Јовановић, *Лингвистика и стилистика новинског умећа*, Београд: Јасен.

Кликовац 2008: D. Klikovac, *Jezik i moć*, Beograd: Biblioteka XX vek.

Ковачевић 1992: М. Ковачевић, *Кроз синтагме и реченице*, Сарајево: Свјетлост.

Ковачевић 2000: М. Ковачевић, *Стилистика и граматика стилских фигура*, Крагујевац: Кантакузин.

Ковачевић 2007: М. Ковачевић, *Србистичке теме*, Крагујевац: ФИЛУМ, 11–48.

- Лазић Коњак 2006: И. Лазић Коњак, „Структура, функција и лексикографска обрада перифрастичких предиката (на примерима из дневне штампе)“, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, 49, Нови Сад, 219–304.
- Луковић 1994: М. Луковић, *Развој српскога правног стила – прилог историји језика и права у Србији*, Београд: Службени гласник.
- Манојловић 2013: Н. Манојловић, „Беспредлошке и предлошко-падежне именичке синтагме у законодавно-правном функционалном стилу на примеру Статута Универзитета у Крагујевцу“, *Радови Филозофског факултета*, 15/ 1, Пале, 235–247.
- Младенов 1980: М. Mladenov, *Novinarska stilistika*, Београд: Београдска књига.
- Мршевић Радовић 1987: Д. Мршевић Радовић, *Фразеолошке глаголско-именичке синтагме у савременом српскохрватском језику*, Београд: Филолошки факултет.
- Петровић 1989: В. Петровић, *Новинска фразеологија*, Нови Сад: Књижевна заједница Новог Сада.
- Радовановић 1977: М. Радовановић, „Декомпоновање предиката (на примерима из српскохрватског језика)“, *Јужнословенски филолог*, XXXIII, Београд, 53–80.
- Радовановић 1986: М. Radovanović, *Sociolingvistika*, Novi Sad: Književna zajednica Novog Sada.
- Радовановић 1990: М. Radovanović, *Spisi iz sintakse i semantike*, Novi Sad/ Sremski Karlovci: Dobra vest/ Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Радовановић 2004: М. Radovanović, *Planiranje jezika i drugi spisi*, Sremski Karlovci/ Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Радовановић 2006: М. Радовановић, „О ‘именичком стилу’ у уму и језику“, у: П. Пипер (ред.): *Когнитивнолингвистичка проучавања српског језика*, Београд: САНУ, Одељење језика и књижевности, 221–229.
- Силић 2006: Ј. Silić, *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Zagreb: Disput.
- Симић, Јовановић 2002: Р. Симић, Ј. Јовановић, *Основи теорије функционалних стилова*, Београд: НДСЈ и Јасен.
- Тодоровић 2012: С. Тодоровић, *Типови перифразе у публицистичком стилу српског језика*: мастер рад, Крагујевац: ФИЛУМ.
- Тополињска 1982: З. Тополињска, „Перифрастички предикатски изрази на међусловенским релацијама“, *Јужнословенски филолог*, 37, Београд, 35–49.
- Тошовић 2002: Б. Тошовић, *Функционални стилови*, Београд: Београдска књига.
- Ферклаф 1996: N. Fairclough, *Language and Power*, New York: Longman Inc.

Садржај

<i>Секција за лингвистику</i>	5
Милена Б. Маројевић КОНЦЕПТ „СВОБОДА“ У РОМАНУ М. В. ШУКШИНА <i>„Ја пришёл дать вам волю“</i>	7
Валентина В. Будинчић О СЛОБОДИ ЈЕЗИЧКОГ ИЗРАЗА У СПОРТСКОМ НОВИНАРСТВУ	17
Биљана Д. Бранић Латиновић ВЕРБАЛНЕ АСОЦИЈАЦИЈЕ УЧЕНИКА ФИЛОЛОШКЕ ГИМНАЗИЈЕ НА СТИМУЛУС <i>СЛОБОДА</i>	33
Сандријела Б. Касагић ЈЕЗИК (НЕ)СЛОБОДЕ ТОМАСА МАНА	41
Александра Р. Блатешић ПОЈАМ СЛОБОДЕ У ИТАЛИЈАНСКИМ ПОСЛОВИЦАМА	57
Миланка Ј. Бабић ГАВРИЛО ПРИНЦИП У ПОЕЗИЈИ СРПСКИХ ПЈЕСНИКА	73
Милош М. Ковачевић ЛИНГВОСТИЛИСТИЧКА АНАЛИЗА ЈЕДНЕ ПРИНЦИПОВЕ ПЈЕСМЕ	89
Илијана Р. Чугура, Јелена Љ. Спасић ФИГУРЕ ПОНАВЉАЊА У ЗБИРЦИ <i>СТО ЈАДА</i> ЕМИРА КУСТУРИЦЕ	97
Јелена М. Стевановић БЕЗЛИЧНЕ РЕЧЕНИЦЕ У РОМАНИМА БРАНКА ЋОПИЋА	115
Ана М. Јањушевић Оливери АУТОРСКИ И ТУЋИ ГОВОР У КЊИЗИ ПРИПОВИЈЕДАКА <i>БАШТА</i> <i>СЉЕЗОВЕ БОЈЕ</i> БРАНКА ЋОПИЋА	129
Вера С. Ћевриз Нишић <i>ЕКСПРЕСИВНОСТ СИНТАКСИЧКИХ НИЗОВА У ГЛОСИ</i> ЈЕЧАМ И КАЛОПЕР <i>РАЈКА П. НОГА</i>	145
Тања Ј. Танасковић РЕГИОНАЛНА ЛЕКСИКА У КРАТКОЈ ПРОЗИ <i>МОЈИ ЗЕМЉАЦИ</i> ЋУРЕ ДАМЈАНОВИЋА	151

Бојана М. Вељовић УПОТРЕБА ИМПЕРФЕКТА И АОРИСТА У РОМАНУ <i>ПРЕОБРАЖЕЊЕ</i> ВОЈИСЛАВА ЛУБАРДЕ	163
Саша М. Ђукић ИНТЕРТЕКСТУАЛНОСТ КАО УМЈЕТНИЧКИ ПОСТУПАК У ПУБЛИЦИСТИЧКОЈ ПРОЗИ ЖЕЉКА ГРУЈИЋА	183
Љилјана Р. Marković Marko R. Božović FUKUZAVA JUKIĆI – ULOGA OBRAZOVANJA U MODERNOJ DRŽAVI	197
Јелена М. Марковић МОДИФИКАЦИЈЕ ДИРЕКТНОГ ГОВОРА У АКАДЕМСКОМ ДИСКУРСУ	207
Маријана Г. Вучковић Сандра Д. Чаушевић ЕФИКАСНОСТ ОБЛИКА ПИСАНОГ ФИДБЕКА У ПИСАЊУ САСТАВА	221
Вера М. Вујевић ВЕРБАЛНА ЕЛИПСА У ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ	233
Драгица Д. Жугић АНГЛИЦИЗМИ У НОВИНСКОМ РЕКЛАМНОМ ОГЛАШАВАЊУ	247
Аница В. Глођовић ЈЕДАН ОСВРТ НА ПРЕФИКСЕ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ: КОРЕЛАЦИЈА СА ЕНГЛЕСКОМ ПАРТИКУЛОМ OUT	263
Даница М. Јеротијевић Тишма СЛОБОДНЕ СТРУКТУРЕ ТУЂЕГ ГОВОРА У ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ НОВИНСКОМ ДИСКУРСУ	277
Јелица Р. Стојановић ПРВИ СВЈЕТСКИ РАТ – ОДНОС ПРЕМА ЋИРИЛИЦИ И ДРУГИМ СРПСКИМ НАЦИОНАЛНИМ СИМБОЛИМА	295
Биљана С. Самарџић ОДНОС СРПСКОГ НАРОДА И ЊЕГОВОГ ЈЕЗИКА ДО ПРЕДСТАНДАРДНИХ ИДИОМА	323
Нина С. Ђеклић ТИПОВИ СИНТАКСОСТИЛЕМА РЕДА РИЈЕЧИ ОФОРМЉЕНИ УПОТРЕБОМ ЦРТЕ КАО ПОСТИНИЦИЈАЛНЕ ПАУЗЕ У РОМАНУ <i>ТОП ЈЕ БИО ВРЕО</i> ВЛАДИМИРА КЕЦМАНОВИЋА	329

Драга И. Бојовић ОБИЉЕЖЈА РОДА И 'ПОЛА' КОД ИМЕНИЦА КАО МОРФОЛОШКЕ И СЕМАНТИЧКЕ КАТЕГОРИЈЕ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	339
Стефан Д. Тодоровић Нина Ж. Манојловић У ПОТРАЗИ ЗА ВРШИОЦЕМ РАДЊЕ – НОМИНАЛИЗАЦИОНИ ПРОЦЕСИ КАО СРЕДСТВО ОБЕЗЛИЧАВАЊА У ЈЕЗИКУ ЈАВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ (АДМИНИСТРАЦИЈА И МЕДИЈИ)	347
Бојана С. Павловић СЕМАНТИКА ПРИЈЕДЛОГА У КИНЕСКОМ ЈЕЗИКУ	365
Маја М. Жарковић ОДНОС ФОРМЕ АТРИБУТИВНИХ ИМЕНИЦА И ЗНАЧЕЊА ИМЕНИЧКЕ ФРАЗЕ – ПРИМЈЕР ПРОСТИХ И СЛОЖЕНИХ ИМЕНИЦА	373
Жана Г. Гавриловић ТЕМПОРАЛНА АНТЕРИОРНОСТ ИЗРАЖЕНА КЛАУЗАМА УВЕДЕНИМ ВЕЗНИКОМ „AFTER”	385
Јелена М. Симуновић Полућа ЈЕЗИЧКЕ ПРОМЈЕНЕ ПОД УТИЦАЈЕМ ПРЕВОДА И ИДЕОЛОГИЈЕ ПОПУЛАРНИХ ПСИХОЛОШКИХ КЊИГА – ЈЕЗИЧКА СЛОБОДА ИЛИ КОЛОНИЗАЦИЈА	395
Veran J. Stojanović JEDAN NEORAJHENVAHOVSKI PRISTUP FRANCUSKIM GLAGOLSKIM VREMENIMA	411
Ивана Б. Палибрк ГРАФОСТИЛЕМИ У ПОЕЗИЈИ Е.Е. КАМИНГСА: СЛОБОДА ИЗРАЗА	427
Mladen D. Papaz GLAGOLSKЕ ALOLEKSE U SLUŽBI MODALNIH PARTIKULA I NJIHOVI EKVIVALENTI U NJEMAČKOM JEZIKU	445
Милица Б. Чамур ЖАРГОН У КОМПАРАТИВНОЈ АНАЛИЗИ РОМАНА <i>ПОСЛЕДЊИ ЛЕТ ЗА САРАЈЕВО</i> МОМА КАПОРА И ЊЕГОВОГ ПРЕВОДА НА РУСКИ ЈЕЗИК	461
Снежана П. Марковић ДРАМАТИЗАЦИЈА КЊИЖЕВНИХ ТЕКСТОВА У ФУНКЦИЈИ ОСЛОБАЂАЊА ПОКРЕТА, ГОВОРА И МАШТЕ УЧЕНИКА РАЗРЕДНЕ НАСТАВЕ	473

Јелена Д. Михајловић, Александра С. Костић Тмушић ОДНОС СРПСКЕ И ДРУГИХ КЊИЖЕВНОСТИ У АКТУЕЛНИМ НАСТАВНИМ ПРОГРАМИМА ЗА ОСНОВНУ ШКОЛУ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ, ФЕДЕРАЦИЈИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ И РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	487
Јелена Р. Гркић, Маја Р. Ћалић СЛОБОДАН ИЗБОР НАСТАВНИХ САДРЖАЈА У УЏБЕНИЦИМА ЗА МУЗИЧКУ КУЛТУРУ ЗА ПРВИ РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ	499
Маја М. Димитријевић ПРЕОБРАЖАЈ КЊИЖЕВНОГ ЈУНАКА КАО ЧИН ОСЛОБАЂАЊА – НАСТАВНО ТУМАЧЕЊЕ У МЛАЂЕМ ШКОЛСКОМ УЗРАСТУ	515
Наталија Ј. Брајковић ИЗГРАЂИВАЊЕ НАВИКЕ САМОКОНТРОЛЕ КАО БИТНЕ КОМПОНЕНТЕ ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЈЕ НАСТАВЕ	527
Ивана Т. Гаврић МЕТОДИЧКИ ПОСТУПЦИ И РАДЊЕ У ТУМАЧЕЊУ ЗБИРКЕ ПРИПОВИЈЕДАКА У НАСТАВИ („БАШТА СЉЕЗОВЕ БОЈЕ“ БРАНКО ЋОПИЋ)	535

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

001:81(082)

НАУЧНИ скуп Наука и слобода (2014 ; Пале)

Наука и слобода : зборник радова са Научног скупа
(Пале, 6 - 8. јуни 2014.) / [главни уредник Милош
Ковачевић]. - Источно Сарајево : Филозофски факултет, 2015
(Пале : Dis copranu). - 544 стр. : табеле ; 25 cm. - (Посебна
издања Научни скупови ; књ. 9. Филолошке науке. Том 1/1)

Тираж 300. - Текст ћир. и лат. - Напомене и библиографске
референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад.

ISBN 978-99938-47-69-4
COBISS.RS-ID 5033752